



CRNA GORA
Ministarstvo za ljudska i manjinska prava

**Informacija o učešću žena u zakonodavnoj,
izvršnoj i sudskoj vlasti u Crnoj Gori**

Podgorica, jul 2015. godine

SADRŽAJ:

- **Uvod**
- **Pregled trenutnog stanja:**
 - Generalni sekretarijat Predsjednika Crne Gore
 - Zakonodavna vlast
 - Izvršna vlast
 - Sudska vlast
 - Lokalni nivo
- **Mogućnosti unaprjeđenja**

UVOD

Posljednjih deset godina XX vijeka za zemlje srednje i istočne Evrope predstavljaju period značajnih i krupnih promjena, posebno u sistemu političke vlasti, što je samo po sebi značilo korjenite promjene u svim sferama ukupnog društvenog života. U toku naglih promjena političkog sistema (ukidanja socijalističkog društvenog poretka) koje su značile i jedno novo poglavlje u izgradnji demokratskih odnosa, prije svega uvođenjem principa parlamentarne demokratije, ukupno stanovništvo regiona i samo je bilo zahvaćeno tim promjenama. Posmatrano sa dovoljno validne vremenske distance od 25 godina, može se reći da nakon 90-tih godina kada je učešće žena u političkoj vlasti na svim nivoima bilo izrazito nepovoljno, a pogotovo njihova zastupljenost na najvišim političkim pozicijama (gotovo da su bile potpuno izvan ove sfere), zapaža se trend postepenog povratka žena i njihovog direktnog aktivizma u organima političke vlasti. Jasno je da nakon dugogodišnje primjene socijalističkog principa o ravnopravnoj zastupljenosti žena u svim sferama društvene i političke angažovanosti (što je moglo sobom nositi i opasnost formalizovanja ovog važnog rodnog principa, njegovim svođenjem isključivo na formalnu polnu ravnopravnost), nastupa period kada se žene ponovo moraju izboriti za svoj položaj i sopstveni aktivizam, posebno u sistemu političke vlasti na svim nivoima. To će značiti jednako važnu i suštinsku promjenu ukupnih odnosa u društvu.

Ipak, ovaj započeti proces promjena u političkoj sferi posmatrano kroz prizmu zastupljenosti i angažovanosti žena predugo traje, iako je izrazito važan činilac poboljšanja njihove ukupne društvene pozicioniranosti i moći. Naime, srazmjerno njihovoj /ne/zastupljenosti i stvarnom učestvovanju u političkom odlučivanju, raste ili opada društvena moć žena uopšte. Ovu hipotezu moguće je verifikovati na više načina, ali je sigurno da od obima njihovog učestvovanja u sistemu vlasti, dakle direktne mogućnosti odlučivanja o vitalnim potrebama i interesima, a posebno ženske populacije, zavisi sveukupan položaj žene u porodici, na radnom mjestu i u društvu u cjelini. Posmatrano kroz ovaj odnos, može se reći da žene u Crnoj Gori nemaju onu društvenu moć koju bi realno mogle imati, a njihov nezavidan položaj u porodici, prilikom zapošljavanja ili u radnom procesu, dakle djelujuća i aktuelna rodna nejednakost, nameće kao prioritet njihov dalji angažman ka ukupnom poboljšanju svog položaja i aktivne uloge u društvu.

Ovom informacijom se pokazuje, da li i koliko izvršene promjene, kao i one koje su u toku, a tiču se, prije svega, političke sfere djelovanja, utiču na promjenu položaja i uloge žena u politici. U cilju dobijanja što egzaktnijih i sveobuhvatnijih pokazatelja, ovom prilikom, zastupljenost žena se posmatra

kroz sva tri segmenta političke vlasti - zakonodavnu, izvršnu i sudsku vlast. Bilo je važno da se u okviru analize obradi i lokalni nivo.

Demokratizacija svakog društva zasniva se na obezbjeđivanju ravnopravnosti članova i članica tog društva, a jedan od najvažnijih aspekata ravnopravnosti je ravnopravnost po polu.

Postizanje ravnopravnosti po polu nije samo pitanje socijalne pravde, već je neophodno za postizanje društvenog razvoja na djelotvoran i efikasan način. Uspostavljanje ravnopravnosti po polu je jedan od neophodnih koraka u eliminaciji siromaštva. Postizanje ravnopravnosti po polu je integralni dio razvojne politike zasnovane na poštovanju ljudskih prava i sloboda.

Univerzalna Deklaracija o ljudskim pravima, u članu 4 kaže:

"...postizanje demokratije unaprijed predstavlja postojanje stvarnog partnerstva između muškaraca i žena u vođenju poslova društva u kome oni rade u uslovima jednakosti i komplementarnosti, uzajamno se obogaćujući svojim razlikama." Član 11 iste Deklaracije kaže da se: "Demokratija zasniva na pravu svakoga da uzme učešće u upravljanju javnim poslovima, ona stoga zahtijeva postojanje predstavničkih institucija na svim nivoima, a posebno parlamenta u kome su predstavljene sve komponente društva i koje imaju potrebna ovlašćenja i sredstva da izraze volju naroda kroz zakonodavni proces nadgledanjem poslova upravljanja."

U isto vrijeme, praksa u svijetu je pokazala da veće učešće žena na mjestima odlučivanja igra ključnu ulogu u borbi protiv korupcije, povećanju opšte društvene stabilnosti i utiče na povećanje nivoa kredibiliteta političkih partija.

Ravnopravnost po polu ne znači jednostavno uključivanje podjednakog broja žena i muškaraca u sve društvene aktivnosti, niti tretiranje žena i muškaraca na istovjetan način. Ona podrazumijeva strategiju uključivanja ženskih i muških interesa i iskustava u razvojne programe u svim političkim, ekonomskim i društvenim sferama tako da je dobrobit i za muškarce i za žene podjednaka, a nejednakost nije obnovljena (Deklaracija UN, 1997).

Polazeći od činjenice da je ravnopravnost polova jedno od temeljnih pravnih načela Evropske unije, a obezbjeđenje jednakih mogućnosti i suzbijanje polne diskriminacije opšti cilj i sastavni dio svih njenih programa i politika, Crna Gora je kao država kandidatkinja i buduća članica EU, dužna sprovoditi i ciljeve definisane ne samo u zakonodavnim nego i strateškim dokumentima, koje Evropska komisija donosi s ciljem suzbijanja rodne diskriminacije u zemljama članicama.

Evropska Komisija u svim izvještajima o napretku Crne Gore u procesu pristupanja ocjenjuje ne samo opšti napredak ljudskih prava žena nego i pomake koji se tiču izbornog zakonodavstva, nasilja, itd. Ovo su kratki izvodi iz Izvještaja o napretku Crne Gore u posljednje tri godine:

”U javnom i privatnom sektoru žene nijesu zastupljene u dovoljnoj mjeri na mjestima na kojima se donose odluke.”

(Iz Izvještaja o napretku Crne Gore za 2012.)

”Dok je formalni zahtjev da žene čine najmanje 30% kandidata na izbornim listama ispunjen, žene ostaju i dalje nedovoljno zastupljene u parlamentu i na upravljačkim pozicijama.”

(Iz Izvještaja o napretku Crne Gore za 2013.)

”Napredak u pogledu prava žena i rodne ravnopravnosti je i dalje ograničen.... Uloga Skupštine i uključivanje poslanika u pitanja vezana za rodnu ravnopravnost i dalje su ograničeni. Trenutno, samo je 13% žena među poslanicima. Prema novousvojenim izmjenama i dopunama Zakona o izboru odbornika i poslanika, na izbornoj listi među svaka četiri kandidata mora biti najmanje po jedan kandidat pripadnik manje zastupljenog pola. Takođe, ove izmjene i dopune predviđaju i to da poslanika ili odbornika iz reda manje zastupljenog pola može zamijeniti samo predstavnik tog istog pola. Međutim, nove izmjene i dopune su samo neznatno unaprijedile zastupljenost žena u političkom životu i neophodno je uložiti dodatne napore u tom smislu.”

(iz Izvještaja o napretku Crne Gore za 2014.)

Sasvim je jasno da je neophodno napraviti plan konkretnih aktivnosti, koje će povećati učešće žena u partijskim strukturama, kao i u svim nivoima vlasti.

Ovaj dokument će ponuditi pregled aktuelnog stanja o učešću žena u zakonodavnoj, izvršnoj i sudskoj vlasti, ali i na lokalnom nivou u Crnoj Gori. Poslednji dio dokumenta sadrži preporuke za unaprijeđenje položaja žena u javnom i političkom životu.

PREGLED STANJA

Crna Gora je, kao i sve druge zemlje, suočena s trajnim izazovima bržeg prevladavanja jaza između ravnopravnosti de facto i ravnopravnosti de jure i uklanjanja strukturnih razloga neravnoteže moći između muškaraca i žena u različitim područjima društva.

Zakonodavne i institucionalne promjene, kao i akcije i kampanje koje su sprovedene u proteklom razdoblju, dovele su do određenog napretka, ali nijesu dovele do uklanjanja različitih oblika diskriminacije žena niti do društva jednakih mogućnosti za oba pola.

Najvažniji pokazatelji neravnopravnog položaja žena i dalje su sadržani u njihovom nepovoljnijem položaju na tržištu rada, podzastupljenosti u procesu donošenja političkih i javnih odluka, učestalosti različitih oblika nasilja nad ženama uključujući porodično nasilje, uz dalju prisutnost rodni stereotipa.

Određeni napredak postignut je i na području političke participacije žena, ali i nadalje one čine podzastupljeni pol u procesima donošenja javnih i političkih odluka, tj. u obavljanju predstavničke i izvršne vlasti, i na nacionalnom i lokalnom nivou. Najveći pomaci učinjeni su na unaprjeđivanju normativnog okvira.

Žene u Crnoj Gori imaju pravo glasa kao i muškarci, mogu da biraju i da budu birane. Pred zakonom su izjednačene u svim pravima i obavezama kao i muškarci. Predstavljaju većinu stanovništva, tako da su zastupljene u ukupnoj populaciji sa 50,6% (prema podacima Monstata, 2014.) što samo po sebi govori o značaju njihovog većeg ukupnog aktivizma u javnom i političkom životu, jer ako ih je u ukupnoj populaciji više od polovine, onda predstavljaju izuzetno važan činilac demokratizacije jednog društva.

Dodatak: iz Izvještaja CEDAW komiteta (oktobar 2011.)

Nakon dostavljanja Izvještaja o sprovođenju Konvencije o eliminaciji svih oblika diskriminacije žena CEDAW komitetu, i odgovora na dodatna pitanja koja su uslijedila nakon inicijalnog izvještaja, Komitet za eliminaciju diskriminacije žena je 21. oktobra 2011. godine donio *'Zaključne stavove Komiteta za eliminaciju diskriminacije žena'*. Iako Komitet načelno pozdravlja usvajanje više propisa usmjerenih ka eliminaciji diskriminacije nad ženama, u pojedinim oblastima izražava zabrinutost i daje preporuke za dalje djelovanje. Poseban osvrt je učinjen u oblasti učešća žena u političkom i društvenom životu. Najprije, Komitet izražava žaljenje što izmjene Zakona o izboru odbornika i poslanika ne predviđaju i da svako treće mjesto na izbornim listama pripada ženi kandidatkinji, i sa zabrinutošću primjećuje da su žene značajno manje zastupljene u Skupštini, Skupštinskim odborima, ministarstvima, rukovodećim strukturama opština, rukovodećim pozicijama i organizacionim tijelima političkih partija, i na višim pozicijama u pravosuđu i javnim službama, uključujući sektore u kojem su žene većinski zapošljene kao što je obrazovanje. U cilju otklanjanja ovih nedostataka CEDAW Komitet preporučuje da Crna Gora :

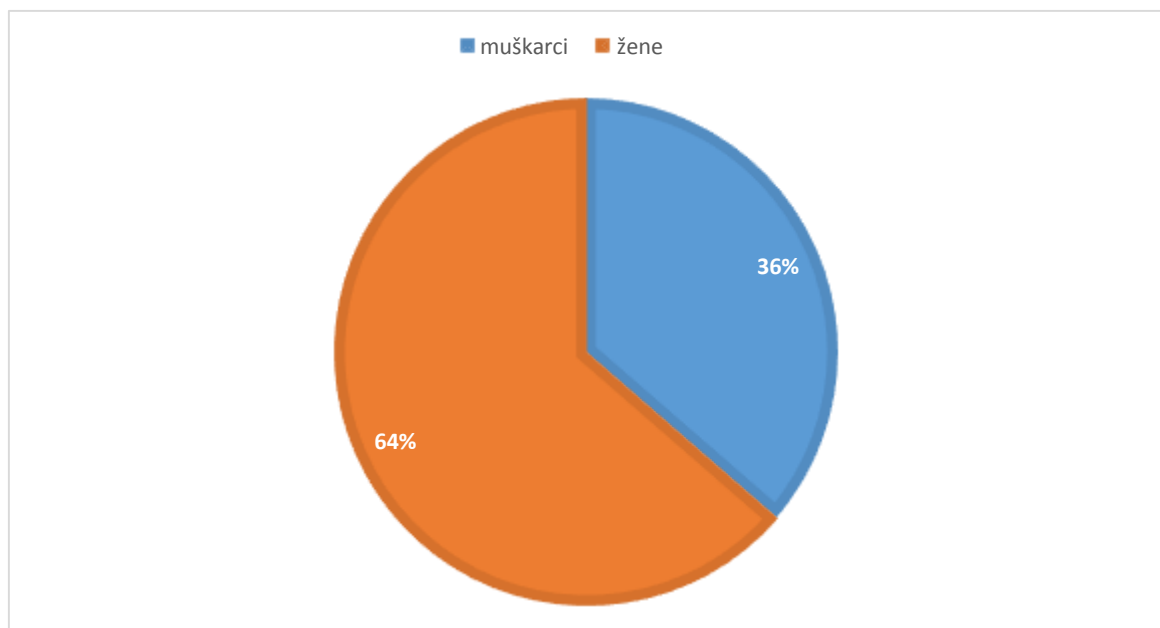
- Razmotri kvotu od 30 % u Izbornom zakonu osiguravajući da u svakoj grupi od tri kandidata na izbornim listama političkih partija bude najmanje jedna žena.
- Uvede zakonske mjere i procedure za primjenu člana 10 Zakona o rodnoj ravnopravnosti, uključujući odredbe o odbijanju prijedloga za imenovanje koji nisu u skladu sa principom rodno uravnotežene zastupljenosti, ukoliko ne postoje opravdani razlozi za izuzeće ovog principa.
- Usvoji privremene specijalne mjere, kao što je paritetni rodni sistem u imenovanjima i ubrzanom zapošljavanju žena u javnim službama, posebno na hijerarhijski višim pozicijama.
- Otkloni diskriminatornu praksu i radi na otklanjanju kulturnih barijera koje sprečavaju žene da se zaposle na pozicijama donosioca odluka i rukovodećim pozicijama u sektoru obrazovanja, i da osigura proporcionalnu zastupljenost žena i muškaraca na pozicijama direktora škola.
- Podstakne političke partije da u ravnopravnom broju nominuju žene i muškarce kao svoje kandidate i usklade svoje statute sa Zakonom o rodnoj ravnopravnosti, na primjer, kroz finansiranje partije i kroz podsticanje elektronskih medija da izdvoje dodatno vrijeme za ove partije u toku izborne kampanje.
- Kreira povoljno okruženje za političku participaciju žena, uključujući žene iz populacije Roma, Aškalija i Egipćana, na primjer, putem adekvatnog finansiranja kampanje žene kandidatkinje, obrazovanjem mladih žena na liderskim pozicijama, i osnaživanjem ženskog dijela političkih partija.

INDIKATORI STANJA

Stanje rodne ravnopravnosti u Crnoj Gori po pitanju participacije žena u vlasti, posmatrano iz ugla statistike izgleda ovako:

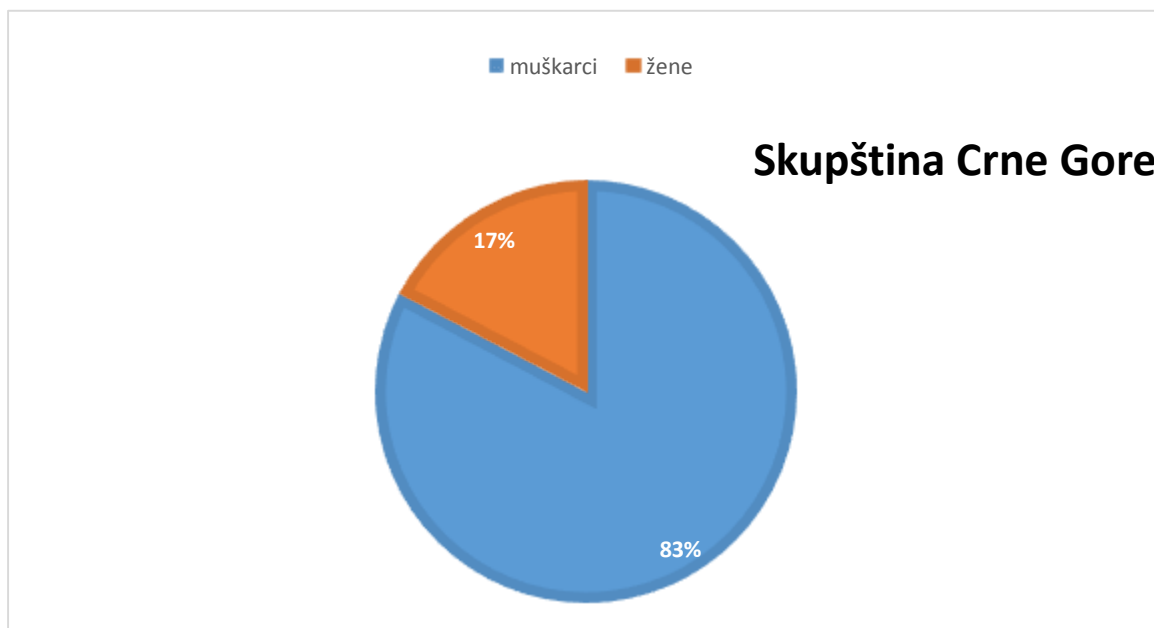
Generalni sekretarijat Predsjednika Crne Gore

Od ukupno 22 zaposlenih u Generalnom sekretarijatu Predsjednika Crne Gore, 14 su žene, što u procentima iznosi 63.64% u ukupnom broju zaposlenih.



Tri žene obavljaju sljedeće funkcije: 2 savjetnice Predsjednika Crne Gore (savjetnica za ljudska i manjinska prava i savjetnica za odnose sa javnošću) i 1 pomoćnica Generalnog sekretara Predsjednika Crne Gore, što u procentima iznosi 13,64%.

Zakonodavna vlast



U crnogorskom parlamentu u ovom trenutku ima 14 poslanica ili 17%, što je nešto više nego na početku ovog saziva, ali je to i dalji najniži procenat poslanica u širem regionu (BiH 21,4%; Hrvatska 23,8%; Makedonija 30,9%; Slovenija 32,2% i Srbija 32,4%). Crna Gora je na 95. mjestu u svijetu prema ovom procentu.

Predsjednik crnogorskog parlamenta je muškarac a i sva tri potpredsjednika. U samo jednom mandatu, od uspostavljanja višeparlamentarne demokratije, crnogorski parlament je imao predsjednicu.

Analizirani pokazatelji ukazuju na izrazito negativan trend u osvajanju vrha političke piramide od strane žena, što bi moralo predstavljati motivacioni faktor, ne samo i jedino, aktivizma žena u crnogorskom društvu, već i muškog dijela populacije, odnosno društva u cjelini. Ovo je izuzetno važno, jer je sadašnja pozicija i uloga žena u Crnoj Gori, posebno u političkoj sferi, u stvari indikator ostvarenog stepena demokratizacije i otvorenosti društva uopšte. Prisutni trend marginalizacije žena u hijerarhiji organa odlučivanja unutar političkih partija i ukupne strukture parlamenta, kao najvišeg zakonodavnog tijela u sistemu političke vlasti, pokazuje ne samo odsustvo demokratičnosti u radu političkih partija i konstituisanja zakonodavne vlasti, nego može da utiče na "zatvorenost" društva, što je nespojivo sa principima parlamentarizma u modernim, demokratskim društvima.

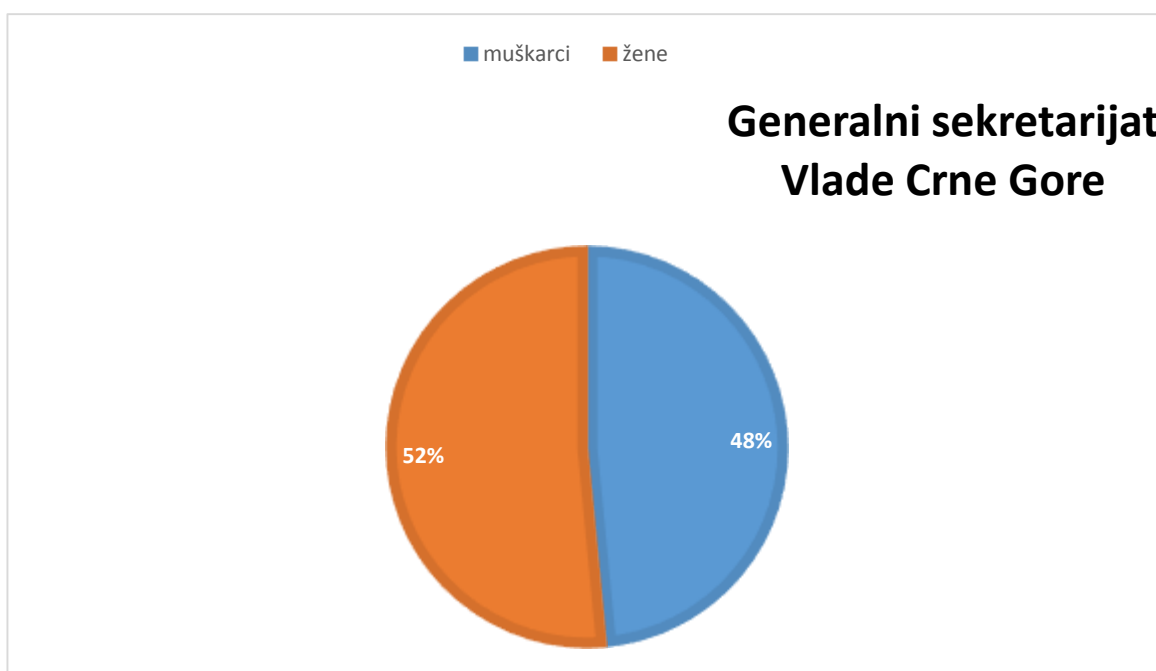
Mogući uzroci postojećeg nedovoljnog učešća žena u politici su:

- još uvijek prisutne tradicije i konzervativno poimanja uloge i mjesta žene u crnogorskom društvu;
- nedovoljno izražene želje, hrabrosti i entuzijazma samih žena za sopstvenim većim prisustvom i uticajem u javnoj sferi, što dodatno rezultira,
- manje - više prikrivenim otporom kod dijela muške populacije prema prisustvu žena u sferi politike, što se iskazuje i
- određenim nepovjerenjem muškaraca u njene sposobnosti (njihovo odsustvo sa rukovodećih funkcija) za ovu vrstu ljudske djelatnosti;
- postoje pokazatelji koji upućuju da ne postoji dovoljno povjerenja, ni kod samih žena u snagu sopstvenih ideja i mogućnosti, nedovoljno hrabrosti da se učini iskorak u javnoj sferi, isticanjem i aktivizmom u realizaciji brojnih pitanja od značaja za ženu, a time i za porodicu, radno mjesto i društvo u cjelini.

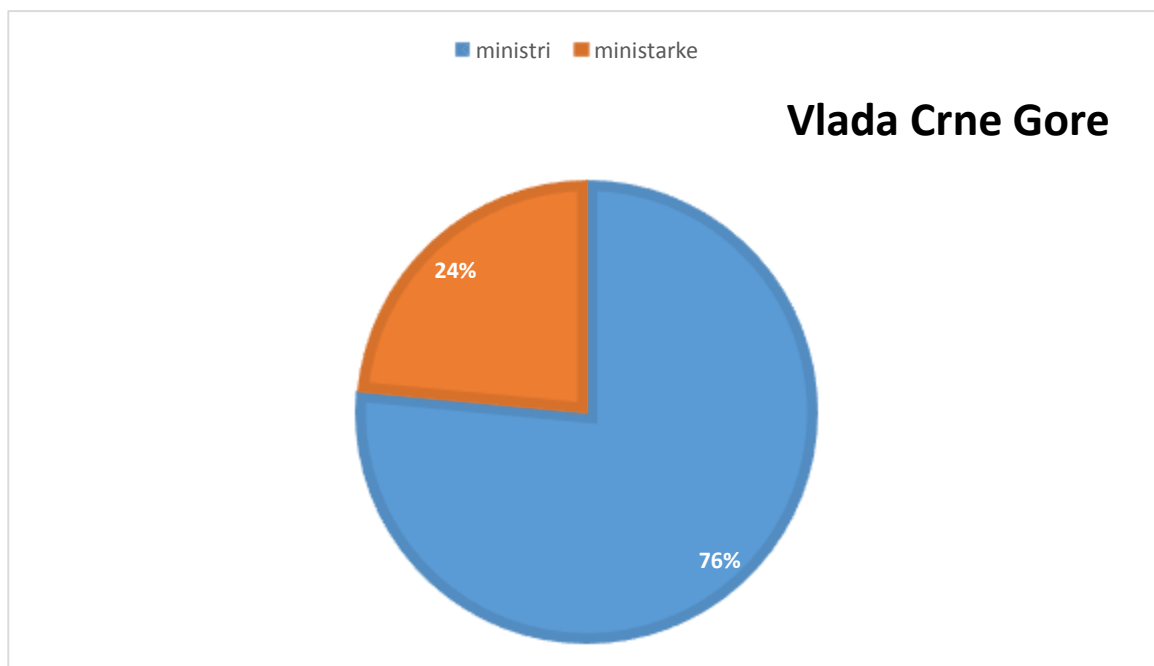
Izvršna vlast

Neadekvatna zastupljenost žena u politici se dalje usložnjava, ako se uzmu u obzir pokazatelji strukture zaposlenih u izvršnoj vlasti. Podatak da od ukupno zaposlenih u svim ministarstvima, žene predstavljaju većinu (59,68%), ne znači i ohrabrujući pokazatelj njihovog stvarnog političkog aktivizma u izvršnoj vlasti.

U Generalnom sekretarijatu Vlade, na dan 1. 7. 2015. godine, ima 33 postavljenih i imenovanih osoba koje ostvaruju prava iz rada, od toga broja je 17 žena.



Vlada Crne Gore ima ukupno 17 ministarskih mjesta a 4 žene obavljaju ministarsku funkciju: ministarka odbrane, ministarka nauke, ministarka rada i socijalnog staranja i ministarka bez portfelja.



Predsjednik i Generalni sekretar Vlade su muškarci. U crnogorskoj Vladi su 4 potpredsjednika, i svi su muškarci.

Na pozicijama pomoćnica ministara je preko 44% žena a ako posmatramo pregovaračku strukturu Crne Gore, zaključićemo da su na čelnim pozicijama radnih grupa za poglavlja 23 i 24 žene.

Posmatrano po ministarstvima, situacija po pitanju podataka razvrstanih po polu zaposlenih, izgleda ovako:

Ministarstvo	Procenat žena među zaposlenim	Ministar/ka
Ministarstvo pravde	69%	Muškarac
Ministarstvo unutrašnjih poslova	64%	Muškarac
Ministarstvo odbrane	39%	Žena
Ministarstvo finansija	70%	Muškarac
Ministarstvo vanjskih poslova i evropskih integracija	58%	Muškarac
Ministarstvo prosvjete	52%	Muškarac
Ministarstvo nauke	86%	Žena
Ministarstvo culture	75%	Muškarac
Ministarstvo ekonomije	57%	Muškarac
Ministarstvo saobraćaja i pomorstva	43%	Muškarac
Ministarstvo poljoprivrede i ruralnog razvoja	67%	Muškarac

Ministarstvo održivog razvoja i turizma	72%	Muškarac
Ministarstvo zdravlja	76%	Muškarac
Ministarstvo za ljudska i manjinska prava	50%	Muškarac
Ministarstvo za informaciono društvo i telekomunikacije	57%	Muškarac
Ministarstvo rada i socijalnog staranja	73%	Žena

Teza da sa višim nivoom rukovodećih funkcija u izvršnoj vlasti, opada učešće žena, dodatno se verifikuje i kroz analizu strukture nosilaca najviših funkcija u državnoj administraciji (sekretarijati, uprave, agencije, direkcije, komisije, fondovi,...) koje su po rangi, hijerarhijski značajno ispod nivoa rukovodećih funkcija unutar ministarstava:

Organi uprave u sastavu ministarstava	Procenat žena među zaposlenim	Direktor/ica
Agencija za elektronske komunikacije i poštansku djelatnost	50%	Muškarac
Agencija za nadzor osiguranja	62%	Žena
Agencija za duvan	80%	Žena
Državni arhiv	69%	Muškarac
Fitosanirna uprava	86%	Žena
Fond za zaštitu depozita	71%	Muškarac
Investiciono razvojni fond	54%	Muškarac
Komisija za hartije od vrijednosti	38%	Muškarac
Poreska uprava	62%	Muškarac
Sekretarijat za zakonodavstvo	74%	Žena
Zavod za metrologiju	58%	Žena
Zavod za statistiku	72%	Žena
Zavod za intelektualnu svojinu	64%	Muškarac
Zavod za školstvo	60%	Muškarac
Zavod za izvršenje krivičnih sankcija	22%	Muškarac
Uprava za dijasporu	67%	Muškarac
Uprava pomorske sigurnosti	42%	Muškarac
Uprava za zaštitu kulturnih dobara	78%	Žena
Uprava za antikorupcijsku inicijativu	50%	Muškarac

Uprava za nekretnine	63%	Muškarac
Uprava za imovinu	70%	Muškarac
Uprava za inspekcijske poslove	45%	Muškarac
Uprava za javne nabavke	82%	Muškarac
Uprava za kadrove	87%	Žena
Uprava carina	32%	Muškarac
Uprava za vode	50%	Muškarac
Uprava za igre na sreću	50%	Muškarac
Uprava za zbrinjavanje izbjeglica	62%	Muškarac
Institut za javno zdravlje	77%	Muškarac

Posebno interesantna je analiza tradicionalne "muške" oblasti djelovanja, kao što je sistem bezbjednosti. Tabele koja slijede potvrđuju da su Vojska Crne Gore i Uprava policije ostale dominatno "muške" profesije i da je jako malo žena na ovim pozicijama, a na višim skoro ih i nema. I u Vojsci Crne Gore i Upravi policije prosječan procenat zaposlenih žena ne prelazi 9%. Rijedak, ali značajan izuzetak u ovom domenu je jedino ministarka odbrane.

UPRAVA POLICIJE	muškarci	žene	ukupno
Direktor	1	0	1
Pomoćnik direktor	3	0	3
Glavni policijski inspektor	40	1	41
Viši policijski inspektor I klase	84	16	100
Viši policijski inspektor	97	30	127
Samostalni policijski inspektor	146	35	181
Policijski inspektor I klase	119	12	131
Policijski inspektor	24	5	29
Mlađi policijski inspektor	33	7	40
Stariji policijski narednik I klase	60	8	68
Stariji policijski narednik	40	4	44
Policijski narednik	41	9	50
Stariji policajac/ka prve klase	2779	185	2964
Stariji policajac/ka	28	17	45
Policajac/ka	103	25	128
Ukupno:	3598	354 (8,9%)	3952

Žene u Vojski Crne Gore	Ukupno	žene	žene%
Oficir	234	3	1,28
Podoficir	783	12	1,53
VPU	545	43	7,89
Civilno lice	253	104	41,10
Ukupno	1815	162	8,93

U diplomatsko- konzularnim predstavništvima Crne Gore, žene su podzastupljene, naročito na višim pozicijama:

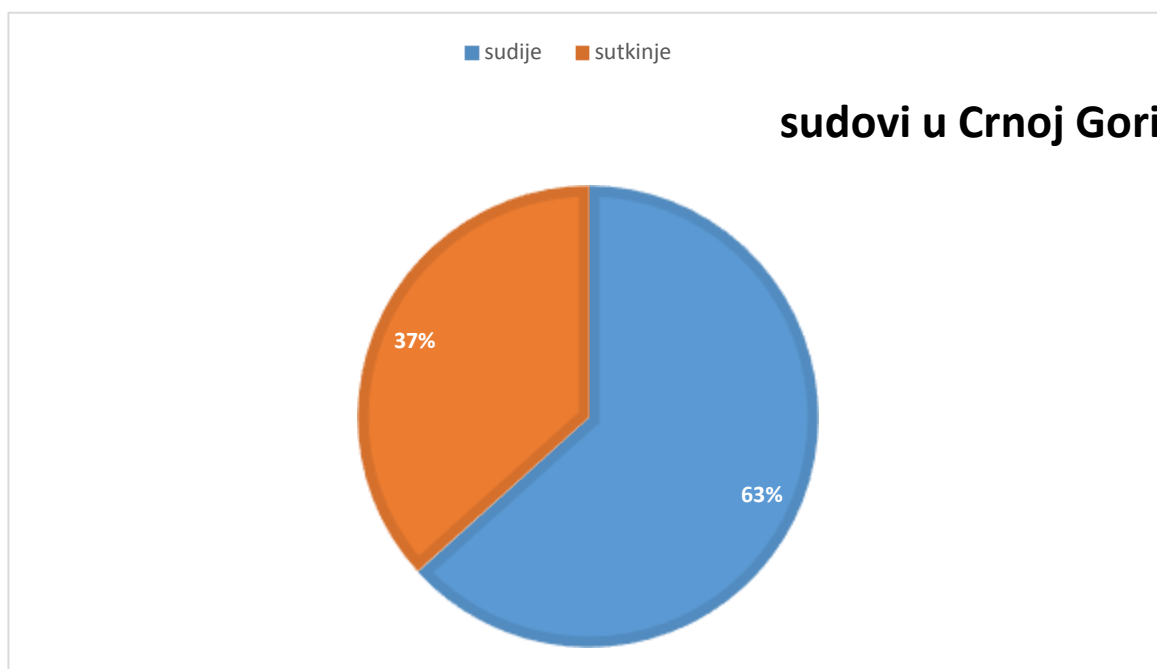
DIPLOMATSKO KONZULARNA PREDSTAVNIŠTVA CRNE GORE	Broj žena	Procenat žena
34 ambasadora	6	17,6%
4 generalna konzula	0	0%
1 stalni otpravnik poslova	0	0%
1 specijalni izaslanik ministra za UNIDO	0	0%
6 ministara savjetnika	5	83%
9 I savjetnika	5	55%
2 konzula	0	0%
5 savjetnika	2	40%
19 I sekretara	10	53%
16 II sekretara	13	81%
3 III sekretara	2	67%
3 viših namještenika-vozača	0	0%
UKUPNO	100	43%

Sudska vlast

Sudska vlast, kao treći konstitutivni dio ukupne političke vlasti, nesumnjivo da ima izuzetan značaj u svakom društvu, jednako kao i pojedinci/ke koji obavljaju određene funkcije u ovoj oblasti. Kao direktni nosioci odgovornih funkcija u oblasti sudstva i tužilaštva, oni zauzimaju istaknute i odgovorne hijerarhijske pozicije u društvu, gdje svojim neposrednim angažmanom doprinose pravnom utemeljenju društva.

Naziv suda	ukupan broj sudija u sudu	broj žena sudija	ukupan broj sudske administracije	broj žena u sudskoj administraciji
Vrhovni sud Crne Gore	19	12	34	28
Upravni sud Crne Gore	10	6	31	22
Apelacioni sud Crne Gore	13	6	27	24
Privredni sud Crne Gore	16	9	57	40
Viši sud Podgorica	36	25	87	68
Viši sud Bijelo Polje	17	7	52	41
Osnovni sud Podgorica	34	23	170	104
Osnovni sud Nikšić	17	9	61	44
Osnovni sud Bijelo Polje	13	7	64	44
Osnovni sud Bar	11	6	48	34
Osnovni sud Kotor	15	10	35	28
Osnovni sud Pljevlja	7	6	32	19
Osnovni sud Danilovgrad	4	3	16	11
Osnovni sud Herceg Novi	8	5	33	21
Osnovni sud Berane	10	5	43	22
Osnovni sud Žabljak	3	-	10	6
Osnovni sud Kolašin	3	2	14	12
Osnovni sud Cetinje	5	3	24	18
Osnovni sud Ulcinj	6	2	21	13
Osnovni sud Plav	3	1	15	10
Osnovni sud Rožaje	5	1	24	16
Ukupno	255	148	897	624

Izražen u procentima, prosječan udio žena na pozicijama sudija/tkinja je ovakav:



Generalno posmatrano u tužilaštvu i Vrhovnom sudu, žene su u nešto boljoj poziciji, nego što je to slučaj sa prethodno analiziranim oblastima. One su nešto dominantnije zastupljene u odnosu na muškarce, kada je riječ o nosiocima tužilačkih funkcija (60% žena 40% muškaraca).

Tužilaštvo	muškarci žene			%	
	ukupno			muškarci	žene
OSOKTK- Specijalno tužilaštvo	4	5	9	44,44	55,56
Više državno tužilaštvo PG	3	9	12	25,00	75,00
Više državno tužilaštvo BP	1	4	5	20,00	80,00
ODT Podgorica	7	11	18	33,33	66,67
ODT Nikšić	4	5	9	44,44	55,56
ODT Bijelo Polje	5	2	7	71,43	28,57
ODT Kotor	4	2	6	66,67	33,33
ODT Herceg Novi	2	2	4	50,00	50,00
ODT Ulcinj	1	1	2	50,00	50,00
ODT Kolašin	1	1	2	50,00	50,00

ODT Cetinje	2	1	3	75,00	25,00
ODT Bar	6	2	8	75,00	25,00
ODT Pljevlja	2	1	3	66,67	33,33
ODT Plav	1	1	2	50,00	50,00
ODT Berane	3	2	5	60,00	40,00
ODT Rožaje	3	0	3	100,00	0,00
UKUPNO	42	63	105	40,00	60,00

Lokalni nivo

Rodne nejednakosti predstavljaju nejednake šanse žena i muškaraca da ostvare određene položaje u zajednici ili da učestvuju u određenim oblastima društvenog života. One predstavljaju nejednaku moć da se donose odluke u porodici i javnom životu, nejednake mogućnosti da se uživaju ista prava, nemogućnost da se imaju jednake obaveze i odgovornosti ili da se dostignu jednake dobiti na osnovu učešća u zajednici. Nažalost, zvanični podaci dostupni na opštinskom nivou nijesu sasvim adekvatni niti dovoljni da bi se mogla sprovesti temeljna analiza rodni nejednakosti u 23 opštine. Upravo kvalitetna empirijska osnova, predstavlja važan preduslov za efikasno integrisanje rodne perspektive u relevantne lokalne politike.

Nedostatak podataka na opštinskom nivou ne predstavlja samo problem za planiranje politika i mjera, usmjerenih na unaprjeđenje rodne ravnopravnosti već i za praćenje promjena, pokrenutih tim politikama i mjerama. Ipak, i nepotpuni dostupni podaci iz zvaničnih statističkih izvora, javnih evidencija i nekoliko društvenih istraživanja ukazuju na ozbiljne rodne nejednakosti u lokalnim zajednicama. Ove nejednakosti su prisutne u političkoj, ekonomskoj participaciji, obrazovanju, ali i u sferi privatnog života koja je obilježena tradicionalnim, patrijarhalnim normama i relativno rasprostranjenim porodičnim nasiljem nad ženama.

Relativni položaj žena i muškaraca i rodni odnosi uspostavljaju se u širem društvenom kontekstu. Nerazvijenost i oskudnost resursa mogu doprinijeti povećanju nejednakosti, onda kada su odnosi moći neuravnoteženi. Stoga je važno posmatrati nejednakosti između žena i muškaraca u kontekstu širih strukturnih karakteristika lokalnih zajednica.

Učešće žena u političkom odlučivanju na lokalnom nivou, predstavlja izuzetno važan aspekt i preduslov za uspostavljanje rodne ravnopravnosti. Ovo učešće može se posmatrati sa nekoliko aspekata: kao udio žena među članstvom i vođstvom političkih stranaka, kao udio žena među odbornicima lokalnih

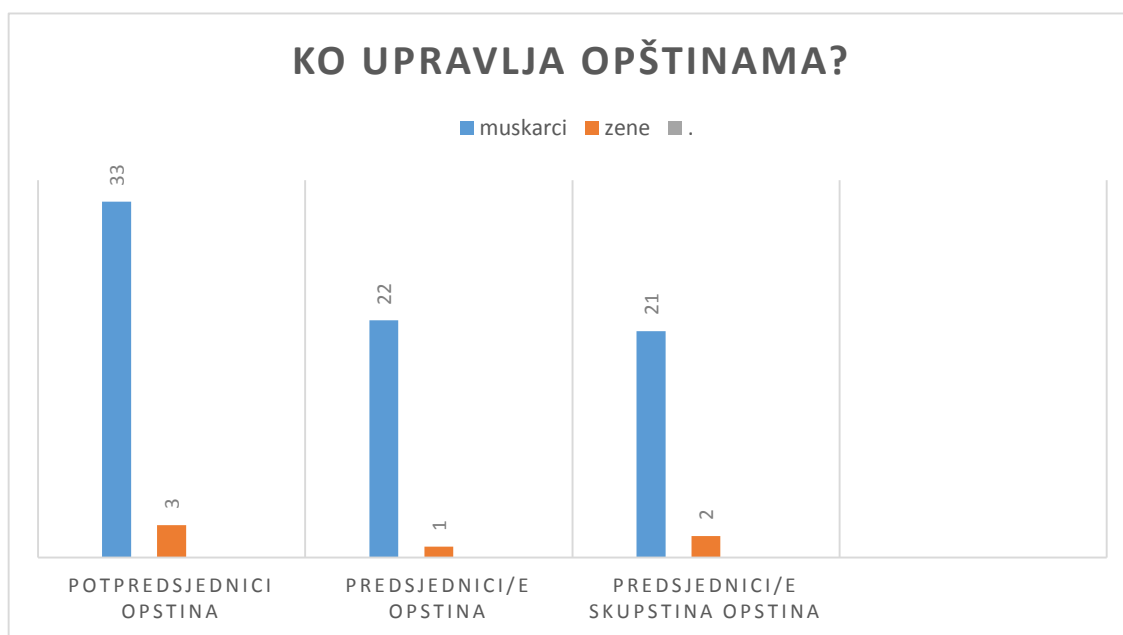
skupština ili kao udio žena na najvišim rukovodećim položajima u lokalnoj vlasti.

Zbog već pomenute nepotpune statistike, analizirane su crnogorske opštine sa aspekta udjela žena među odbornicima lokalnih skupština i udjela u najvišim pozicijama u lokalnoj vlasti.

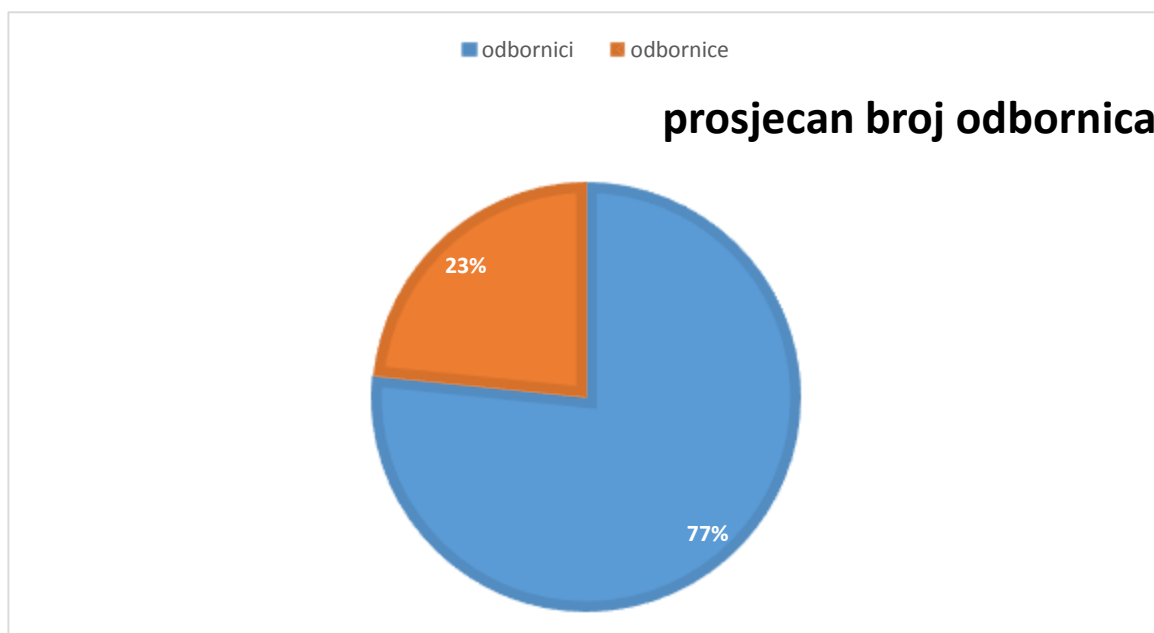
Podaci o rodnom sastavu predstavnika/ca lokalnih vlasti na najvišim položajima ukazuju na jako malo učešće žena- samo u tri opštine udio žena u lokalnoj zakonodavnoj vlasti jedva prelazi 30%.

Opština	odbornici			%	
	Muškarci	Žene	ukupno	Muškarci	Žene
Andrijevisa	21	10	31	67,75	32,25
Bar	28	9	37	75,68	24,32
Berane	28	7	35	82,85	17,15
Bijelo Polje	29	9	38	76,32	23,68
Budva	25	7	32	78,13	21,88
Cetinje	24	9	33	72,73	27,27
Danilovgrad	22	11	33	66,67	33,33
Gusinje	23	7	30	76,67	23,33
Herceg Novi	26	9	35	74,29	25,71
Kolašin	21	10	31	67,74	32,26
Kotor	24	9	33	72,73	27,27
Mojkovac	24	7	31	77,42	22,58
Nikšić	30	11	41	73,17	26,83
Petnjica	27	4	31	87,10	12,90
Plav	26	6	32	81,25	18,75
Plužine	24	6	30	80,00	20,00
Pljevlja	25	10	35	71,43	28,57
Podgorica	40	19	59	67,80	32,20
Rožaje	26	8	34	76,47	23,53
Šavnik	22	8	30	73,33	26,47
Tivat	25	7	32	78,13	21,87
Ulcinj	30	2	32	93,75	6,25
Žabljak	23	8	31	74,19	25,81
UKUPNO/PROSJEK					23,81

Ako se pažnja usmjeri na ključne položaje poput predsjednika opštine i potpredsjednika, predsjednika skupštine, uočava se izrazito nisko učešće žena (samo 6 žena među 78 osoba na ovim položajima). U samo jednoj opštini je predsjednica žena – Opština Kolašin.



Objektivni podaci jasno ukazuju na podzastupljenost žena u zakonodavnoj i izvršnoj lokalnoj vlasti. Sa druge strane, bilježi se visoko učešće žena među zaposlenima u lokalnim samoupravama, ali u ulogama pomoćnog osoblja. Činjenica je da su stvarni položaji vlasti i na lokalnom nivou uglavnom u rukama muškaraca.



U sljedećoj tabeli dajemo primjer jedne opštine (Budva) i pregled učešća žena u različitim nivoima vlasti u lokalnoj upravi:

Politička participacija žena u opštini Budva

Struktura Skupštine opštine Budva po polu i političkoj partiji u periodu 2012 – 2016. na dan: 30.06.2015. godine

Period 2015	Odbornici (ukupno)	DPS	SDP	LP	DF	Nova	Nestranač. odbornici/e grupa birača	SNP	Nezavisni odbornici
M.	25	10	1	1	2	3	2	1	6
Ž.	7	4	1	0	0	0	0	1	0
Uk.	32	14	2	1	2	3	2	2	6
% Ž.	21,8								

Struktura organa lokalne uprave po polu na 30. 06. 2015. godine

Organ	Muškarac	Žena	% učešća žena
Predsjednik Skupštine Opštine	1	0	0,00
Predsjednik Opštine	1	0	0,00
Potpredsjednici Opštine	2	0	0,00
Glavni administrator	0	1	100,00
Menadžer	0	1	100,00
Sekretar Skupštine Opštine	0	1	100,00
Služba Predsjednika	0	1	100,00
Sekretari Sekretarijata	3	4	57,14
Šefovi Službe	8	0	0,00
Direktori JP/ JU čiji je osnivač Opština			
JU „Muzeji i galerija ”	0	1	100,00
JU „Narodna biblioteka“	1	0	0,00
JU „Grad teatar“ Budva	1	0	0,00
„Mediterranski sportski centar“ d.o.o.	1	0	0,00
Sportsko rekreativni centar d.o.o. Budva	1	0	0,00
Mediterran reklame d.o.o. Budva	1	0	0,00
Parking servis d.o.o.Budva	1	0	0,00
RTV Budva	1	0	0,00
Turistička organizacija Budva	0	1	100,00
DOO Akademija znanja	1	0	0,00
Vodovod i kanalizacija d.o.o	1	0	0,00
Pogrebne usluge d.o.o. Budva	1	0	0,00
Komunalno preduzeće d.o.o	1	0	0,00
Ukupno preduzeća čiji je osnivač Opština	84,61%	15,38%	
Zaposleni 2015 (320)	165	155	48,37

Kroz saradnju Ministarstva za ljudska i manjinska prava sa lokalnim samoupravama nastavljeno je sa aktivnostima za unapređenje normativnih i institucionalnih mehanizama za rodnu ravnopravnost na lokalnom nivou. Do sada je potpisano 16 Memoranduma o saradnji u oblasti rodne ravnopravnosti sa 16 opština u Crnoj Gori, uključujući i Glavni grad Podgorica. Planirano je da se tokom 2015. godine potpišu memorandumi sa preostalim opštinama u Crnoj Gori.

Ovo su neki od ključnih rezultata:

- U 11 opština formirani su Savjeti za rodnu ravnopravnost/
- U 20 opština imenovani su koordinatori/ke za rodnu ravnopravnost.
- Formirano 5 kancelarija za rodnu ravnopravnost u 5 opština.
- U 9 opština usvojeni su Lokalni akcioni planovi. U ovim opštinama je pri izradi planova istovremeno vršena edukacija zaposlenih u lokalnoj samoupravi, kao i članova/ca Savjeta za rodnu ravnopravnost o pitanjima rodne ravnopravnosti i uopšte o anti- diskriminacionom zakonodavstvu.
- U 5 opština za 2015. godinu u budžetu su namjenski obezbjeđena sredstva za sprovođenje aktivnosti iz Lokalnih akcionih planova. I ostale opštine imaju redovna budžetska sredstva, iz kojih se pokrivaju aktivnosti iz oblasti rodne ravnopravnosti, ali napredak je u tome što u ovim opštinama postoji posebna budžetska linija. Očekuje se nastavak ovog trenda, s obzirom da su zaključkom Vlade obavezane sve institucije da u okviru redovnih sredstava predvide sredstva za aktivnosti iz Plana aktivnosti za postizanje rodne ravnopravnosti za 2013-2017.
- U 11 opština je usvojena Odluka o rodnoj ravnopravnosti.
- Imenovani/e su i koordinatori/ke za rodnu ravnopravnost u 105 institucija u Crnoj Gori, što je očigledan napredak.
- U 14 crnogorskih opština, u kojima su održani izbori u aprilu 2014. godine, po izmijenjenom Zakonu o izboru odbornika i poslanika - prosječna predstavljenost žena je iznosila 26,52%, i bilježimo izvjesno povećanje u odnosu na prethodnih 15%.

No i pored poboljšanja, dva se krupna problema ističu kao uzroci još uvijek niske političke participacije i nedovoljne primjene principa rodne ravnopravnosti na lokalnom nivou:

- U pojedinim opštinama ne postoji nikakav mehanizam/ tijelo koje se bavi pitanjem rodne ravnopravnosti,
- Drugi važan problem predstavlja odsustvo rodne perspektive iz lokalnih politika.

MOGUĆNOSTI UNAPRJEĐENJA

Nema potpune demokratije bez uravnotežene zastupljenosti muškaraca i žena u procesima odlučivanja u političkom i javnom životu. U tom smislu neophodno je znatno povećati zastupljenost žena u predstavničkim i izvršnim tijelima vlasti na svim nivoima.

U cilju povećanja učešće žena u javnom i političkom životu Crne Gore sačinjene su sljedeće Preporuke za konkretne aktivnosti koje bi uključivale najrazličitije aktere:

1. Unaprjediti vođenje rodne statistike o političkoj participaciji na državnom i opštinskom nivou:

1.1. Jedinice lokalne samouprave trebalo bi da redovno objavljuju polno razdvojene podatke o učešću žena u predstavničkim i izvršnim tijelima vlasti na opštinskom nivou.

1.2. Uspostaviti način vođenja statističkih podataka o poslanicama crnogorskog parlamenta – predsjednicama i članicama parlamentarnih radnih tijela i redovno ih objavljivati na web strani Skupštine Crne Gore.

1.3. Sistemski prikupljati i na web stranama tijela državne uprave redovno objavljivati polno razdvojene podatke o rukovodećim državnim službenicima i službenicama.

1.4. Voditi računa o polno uravnoteženoj zastupljenosti pri imenovanju članstva nadzornih, savjetodavnih i upravnih odbora preduzeća u javnom sektoru.

1.5. Podsticati veću zastupljenost žena u međunarodnim forumima u kojima se donose ključne političke odluke.

2. Upoznati političke institucije, političke stranke i javnost sa Preporukom Rec (2003) Odbora ministara Vijeća Evrope državama članicama o uravnoteženoj participaciji žena i muškaraca u političkom i javnom odlučivanju kao i drugim nacionalnim i međunarodnim dokumentima.

3. Svake pete godine (pola godine prije parlamentarnih izbora) sprovoditi istraživanje o stepenu zainteresovanosti žena za politički aktivizam i dio aktivnosti planirati i realizovati shodno rezultatima i analizi istraživanja.

4. Podsticati partnerstvo između međunarodnih donatora, političkih partija, nevladinih organizacija koje se bave političkom participacijom žena, medija i sindikata za ciljem organizovanja kontinuiranih

edukacija za žene iz političkih partija (model uspješnog programa je "Žene to mogu").

5. Umanjiti barijere za veću političku participaciju žena:

5.1. Promovisati jednakost polova i osnažiti žene, sa ciljem ostvarenja Milenijumskih razvojnih ciljeva, te na taj način konkretno tretirati uzroke nedovoljnog učešća žena na mjestima odlučivanja.

5.2. Preispitati zakonske okvire koji mogu direktno ili indirektno uticati na učešće žena u političkom životu (Trebalo bi osigurati poštovanje zakonom propisane kvote podzastupljenog pola na izbornim listama političkih stranaka/koalicija na svim nivoima vlasti).

6. Uspostaviti praktičnu saradnju sa medijima u Crnoj Gori (nacionalnim i lokalnim) sa ciljem promovisanja ideje većeg angažovanja žena u političkim partijama.

7. Podsticati lokalne zakonodavne vlasti da stvaraju podsticajni ambijent, doslednim sprovođenjem reformskih procesa koji će omogućiti povećanje učešća žena u procesima odlučivanja na lokalnom nivou.

8. Ohrabriti političke partije da:

8.1. uspostave sistem finansijske podrške ženskim grupama u tim partijama ili jednostavno- članicama partije;

8.2. uspostave unutarpartijske kvote za žene;

8.3. osnuju unutarpartijske ženske forume;

8.4. logistički podstiču političarke (vrtići, njega za djecu itd.).

Rezime:

Rodna ravnopravnost podrazumijeva ravnopravno učešće žena i muškaraca u svim oblastima javnog i privatnog sektora, jednak položaj i jednake mogućnosti za ostvarivanje svih prava i sloboda i korišćenje ličnih znanja i sposobnosti za razvoj društva, kao i ostvarivanje jednake koristi od rezultata rada.

Žene čine većinu stanovništva u Crnoj Gori (50,6%) i uspješnije završavaju fakultete (60,5% osobe ženskog pola, u odnosu na 39,5% muškog pola - podaci Monstata, iz publikacije „Žene i muškarci“ objavljene decembra 2014.). Ove činjenice govore da se ne smije zanemariti potencijal polovine stanovništva kojeg čine žene, i njihov doprinos kreiranju demokratskog društva kojem svi jednako težimo.

Univerzalna deklaracija o demokratiji kaže da uspjeh demokratije unaprijed pretpostavlja stvarno partnerstvo između muškaraca i žena u vođenju poslova društvene zajednice gdje oni/e rade podjednako, dopunjavaju jedni druge, uzajamno se obogaćujući iz međusobnih razlika.

Djelotvorno učešće i zastupljenost žena u političkom i javnom životu Crne Gore jedan je od najvažnijih segmenata crnogorskog društva. Bez prisustva žena na važnim mjestima u sistemu državne i lokalne vlasti, na mjestima gdje se kreira politika i donose odluke, nema dosljednog sprovođenja zacrtanih i garantovanih prava propisana domaćim i međunarodnim zakonodavstvom.

Kada je u pitanju politički i javni život u Crnoj Gori, može se reći da postoje brojne prepreke koje otežavaju ženama ulazak u područje javnog života, a to su prije svega tradicionalni modeli rodne podjele uloga u društvu, koje između ostalog, stvaraju veliku opterećenost žena poslovima oko kuće, porodice, djece što veoma utiče na njihovo snažnije uključivanje u sferu javnog života.

Zakonodavne i institucionalne promjene, kao i akcije i kampanje koje su sprovedene u proteklom razdoblju, dovele su do određenog napretka, ali nijesu dovele do uklanjanja različitih oblika diskriminacije žena niti do društva jednakih mogućnosti za oba pola.

Žene u Crnoj Gori su danas predstavljene sa svega 17% poslanica u Skupštini Crne Gore, odnosno 23% odbornica u 23 Skupštine opštine. Samo jedna je žena gradonačelnica, a četiri njih su ministarke. Žene u Crnoj Gori, iako čine polovinu radne snage u privredi, učestvuju sa svega 9,6% u preduzetnistvu, što je za 100% niže od članica Evropske unije sa najnižom stopom ženskog preduzetništva. I kada rade, pod istim uslovima, isti posao, istraživanja pokazuju da su žene u

prosijeku manje plaćene od muškaraca za 14%. Kada govorimo o oblasti zapošljavanja, stope aktivnosti su veće kod muškaraca nego kod žena, dok su stope nezaposlenosti veće kod žena nego kod muškaraca. Iako žene u najvećem broju rade na poljoprivrednim gazdinstvima, muškarci su najčešće vlasnici istih.

Ministarstvo za ljudska i manjinska prava je izradilo Informaciju o učešću žena u zakonodavnoj, izvršnoj i sudskoj vlasti, koja sadrži statističke podatke o učešću žena u svim strukturama vlasti, a koje je prikupilo Odjeljenje za poslove rodne ravnopravnosti u saradnji sa relevantnim institucijama. Istraživanjem se došlo do podataka o učešću i pozicijama žena u vršenju vlasti na svim nivoima. Prikupljeni podaci pokazuju da je još uvijek prisutna podzastupljenost žena u procesu donošenja političkih i javnih odluka.

U cilju poboljšanja i unapređenja stanja u ovoj oblasti, sačinjene su Preporuke sa konkretnim aktivnostima za najrazličitije aktere usmjerene u pravcu većeg učešća žena u javnom i političkom životu Crne Gore.